

 afrani (Crocus) width="148" height="210" style="float: right;"/> Direktor Botaničnega vrta v Ljubljani, je konec leta 2010 izdal knjigo **afrani (Crocus L.) v Sloveniji**. **afran** - slovenska beseda izvira iz arabske *zafaran* ali tudi *zafran*, kar v arabščini pomeni rumeno. Tudi Angleži so besedo samo privzeli *saffron*, prav tako večji del drugih evropskih, azijskih in afriških jezikov, kar kaže na pomembnost surovine in na povezanost tedaj znanega sveta. Maw (1886) navaja mnogo evropskih kot neevropskih jezikov, kjer je uporabljena beseda *safran* ali izpeljanka. Podobno pa za besedo *krokus* navaja tako hebrejščino, sirščino, armenščino, arabščino, perziščino, sanskrt, grščino, latinščino idr., kjer se pojavlja podoben koren ali izpeljanka iz tega.

Slovenski pregovor: "Drag kot *afran*", izvira iz dejstva, da so za 1 kg droge potrebovali od 150.000 do preko 200.000 cvetov pravega *afrana* (*Crocus sativus*). Doma je v Iranu, Kazmirju in Mali Aziji, je lila barve in je ena izmed jeseni cvetočih vrst. V cvetovih so nabirali samo rdeče rumeno-oranžno obarvane brazde. To dragoceno drogo so uporabljali kot barvilo (jedi in oblažil), kot začimbo, kot dišavo, ki je slovela tudi kot močan afrodiziak. Poznali in pridelovali so jo že v starem veku. V Tebah se na papirusu iz leta 1553 pred našim štetjem nahaja na seznamu sirske zdravilnih rastlin. Arabci so ga gojili tudi kasneje, tako da je v Evropo, po vmesni pozabi, ponovno prišel s križarji. V Anglijo so ga prvič zanesli Fenici, nato Rimljani, vendar se je to vedenje kasneje izgubilo. Kot ponovno letnico vnosa rastline tako *C. sativus* in *C. vernus* navajajo sredino tirinajstega stoletja (Campbell- Culver & Maggie 2001).

Rod *afranov* obsega preko 80 vrst. Rastejo tako v osrednji in južni Evropi, v severni Afriki, na Bližnjem vzhodu, v osrednji Aziji in zahodni Kitajski (Brickel 1996). Herbert (1847) navaja, da so *afrani* več ali manj rastline hribovitih predelov, ne pojavijo pa se dobro na napoljavinah. Prav tako navaja, da rod sodi med mediteranske rodove. Velik del med njimi je doma na Balkanu. Hayek, Markgraf (1932, 1933) jih v delu *Prodromus Florae Peninsulae Balcanicae* navajata 30. Pulevič (1976) jih za nekdanjo jugoslavijo navaja 23 in dva hibrida. Med njimi navaja tri endemite. Maw (1886) zelo natančno geografsko opredeli rod *afranov* na severno hemisfero med 9° zahodne in 87° vzhodne geografske dolžine in med 55° severne in 31° južne geografske širine. Vzhodna meja je 50° geografske dolžine in severna meja je tudi 50° geografske širine. Glede na geografsko razporeditev ločijo tri skupine.

Prva skupina obsega Pirenejski polotok in del Francije do reke Rone, kjer uspeva 10 vrst. Sem dodaja še severni del Afriške obale od Gibraltarja do nekje ravne rte kot se izliva reka Rona na evropski obali. Tukaj je prisotnih 9 endemitov.

Druga skupina zavzema Apeninski polotok do severne linije razčlenjenosti rodu, vzhodno je ravna linija od Benetk navzgor, zahodno meja sega do rte izliva reke Rone. Tukaj navaja 11 vrst, od tega 8 endemitov.

Tretje območje obsega del od omenjene zahodne meje, ki poteka od Benetk navzgor do zopet severno južne rte, ki teče preko Odese na vzhodu. Južno to območje obsega celotni Balkan z otoki, Peleponez, vse grške otoke, sega do obal Male Azije in obsega ves del rnega morja od Istanbula do vzhodne omenjene linije Odese. Tukaj raste 26 vrst, od tega je 12 endemnih.

Največji del areala rodu predstavlja Mala Azija, večji del rnomorskih obal od zahodne rte Istanbula do Odese, vzhodno sega do Kaspijskega jezera. Na tem velikem območju uspeva 32 vrst, od tega pa jih je kar 17 endemnih. Manjši del obsega še bližnji vzhod, predvsem obalni del s sedmimi vrstami, od tega je pet endemnih. Zadnji del areala rodu, če gledamo od zahoda proti vzhodu, pa je

osrednja Azija vzhodno od Kaspijskega jezera, ki ima dve endemični vrsti.

Zaradi velikega števila vrst v tem rodu, različni avtorji jih navajajo različno. Herbert (1847) navaja 43 vrst, Maw (1886) opisuje 67 vrst, Bowles (1924, 1952) jih navaja 76, Mathew (1982) jih navaja 80, enako število navaja Brickell 1996, na internetni strani IPNI pa dobimo do 100 različnih vrst in podvrst (2009).

Herbert (1847) rod afranov preprosto deli v tri skupine. Ena je tista kjer ima cvet ovoj in na drugo skupino, ki je brez tega ovoja in vmesno, ki ima le komaj viden ovoj. Glede na tuniko - ploščo pa te skupine razdeli na podskupine.

Zaradi svoje dvojezičnosti, knjiga je napisana tako v slovenščini kot angleščini, je zanimiva tako za domače kot tudi tuje poznavalce in ljubitelje te rastline.

(Vir: spletna stran Botaničnega vrta v Ljubljani)